

تخصن

نشریه روحانیون متحصن در مسجد دانشگاه تهران

برف می بارید و ما آرام
گاه تنها، گاه با هم راه می رفتیم
چه شکایت های غمگینی که می کردیم
با حکایت های شیرینی که می گفتیم

بنام خدا گامی دیگر... حکایت تخصن

(تحلیل نشریه روحانیون متحصن)

تا خیر و ورود قاضی بزرگ اسلام حضرت امام خمینی با همه بستگی نیروهای راه مقابله با اقدام تاریخی و عظیمش انقلابی وقوع بود، جز این نمی توانستیم تصور کنیم که به همین ترتیب از آن جهت که داد و جنش انقلابی و پدید آمدن برکت خیز...
 کمیته برگزاری استقبال از امام خمینی در سوم بهمن ۵۷ خود را برای ورود امام آماده می کند؛ قرار است امام روز جمعه ششم بهمن ماه از پاریس به ایران بازگردند، اما در چهارم بهمن ماه ۵۷ به دستور بختیار، از پرواز هوایمایی که قرار است از تهران به پاریس رفته و امام خمینی را به تهران برگرداند، جلوگیری می شود. این پرواز ویژه که موسوم به "پرواز انقلاب" است، برای بازگرداندن امام خمینی به پاریس عزیمت می کند، اما سازمان هوایمایی کشور ضمن تأیید بسته شدن فرودگان، زمان بازگشایی مجدد فرودگاه به روی پروازهای بین المللی و داخلی را نامشخص اعلام می کند. روز پنجم بهمن دولت رسماً اعلام می نماید کلیه فرودگاه ها سه روز بسته است، بنابراین بازگشت امام خمینی دو روز به تعویق می افتد. در همین زمان خبرگزاری آسوشیتد پرس خبر می دهد: بختیار طی نامه ای از امام درخواست کرده است که سفر خود را به ایران سه هفته به تعویق اندازد تا او بدون نقض قانون اساسی امنیت وی را تضمین کند و همچنین ارتش را آرام سازد. همین خبرگزاری در جای دیگر گزارش می دهد: با این که فرودگاه تهران بسته شده است، امام خمینی هنوز هم قصد دارند روز جمعه به ایران بازگردند، ایشان قبلاً اشاره کردند اگر ارتش بخواهد مانع این بازگشت شود وی با آنان خواهد جنگید.^(۱) دکتر مفتاح سخنگوی جامعه روحانیت مبارز نیز روز پنجم بهمن اعلام می کند: آیت... امام خمینی تصمیم بر حرکت به تهران دارند و به هیچ وجه حاضر به تعویق انداختن آن نیستند.^(۲) اما امام به ناچار تصمیم می گیرند تا روز بازگشایی فرودگاه ها (هشتم بهمن) صبر نمایند. و سفرشان را دو روز به تعویق بیندازند. مردم تهران در اعتراض به لغو مسافرت امام و تعطیل شدن فرودگاه ها تظاهرات وسیعی به عمل آوردند و دولت بختیار را به شدت مورد اعتراض قرار دادند. روز هشتم بهمن هزاران تن از مردم در فرودگاه مهرآباد، که بسته است و زیر نظارت شدید قرار دارد، اجتماع کردند. بازگشت امام خمینی باز هم ۲۸ ساعت دیگر به تأخیر می افتد. علت آن را عدم

اجازه فرود به هوایمایی شرکت هوایمایی ایرفرانس (که امام کرایه کرده بود) در فرودگاه مهرآباد تهران اعلام داشتند.^(۳) تأخیر افتادن ورود امام خمینی، را آیت... طالقانی طی اعلامیه ای به اطلاع مردم می رساند.
 به دنبال به بن بست رسیدن گفتگوی شورای انقلاب با دولت موقت جهت بازگشت امام، ساعت ۲۰ بهمن ماه ۵۷ جلسه ای در مدرسه رفاه (محل برگزاری کمیته استقبال از امام) برگزار می شود. در میان این افراد شخصیت هایی نظیر شهید دکتر بهشتی، مقام معظم رهبری، عبدالرحیم ربانی شیرازی، امامی کاشانی، سیدهادی خامنه ای، عبدالمجید معادخواه هاشمی رفسنجانی و آقای مهدوی کنی و مهدی کروبی وجود دارند. در این جلسه تصمیم گرفته می شود که روحانیون در محلی تخصن کنند. برای مکان تخصن مرحوم ربانی شیرازی دانشگاه تهران را پیشنهاد نمودند اما به دلایل مختلف مخالفت هایی با مکان تخصن شد که نهایتاً مسجد دانشگاه تهران برای تخصن انتخاب شد. برنامه ریزی این گروه روحانیون بدان شکل بود که خبر تخصن را به صورت مخفیانه، قبل از استقرار کامل شان در مسجد دانشگاه تهران به مساجد چهارده گانه مهم تهران به صورت دو نفره اطلاع دهند.
 ساعت ۹ صبح روز هشتم بهمن چهل تن از روحانیون تهران و شهرستان ها برای اعتراض به عمل دولت در ممانعت از بازگشت امام دست به تخصن زدند. بیست تن از متحصنین از روحانیت مبارز تهران و بیست تن دیگر از روحانیون شهرستان ها هستند.^(۴) سخنگوی متحصنین اعلام کرد تا بازگشت امام خمینی این تخصن ادامه خواهد داشت. آقای دکتر زیباکلام عضو سازمان ملی دانشگاهیان ایران (دانشگاه تهران) تمامی وسایل و امکانات را در اختیار روحانیون مبارز و متحصن قرار داده است.^(۵) تعداد متحصنین در ساعت ۱۰ صبح به ۱۰۰ نفر افزایش یافت و تا این زمان بجز یک نفر و او هم غلام عباس توسلی (مترجم مورد اعتماد متحصنین) همگی ملبس به لباس روحانیت اند. در ساعت ده صبح نماینده خلبانان اعتصابی هوایمایی ملی نیز به جمع روحانیون آمد و آمادگی

و انگشتان کرخ شده و از ضعف وارفته را مشت محکم میساخت. اکنون بیچاره مردم خود می آمدند و احساس بود که در این کالبددمیده می شد. هزاران نفر از سراسر ایران به تهران آمدند و در دور رزم این پس به حرکتی جنون آمیز دست زدند. فرودگاهها را بستند. برای آنها تنها کورس توروز مرادی مسئول بخش نشریات ادواری...
 خلبانان را برای پیوستن به این تخصن اعلام کرد.^(۶) بعد از ظهر اولین روز تخصن (هشتم بهمن) آیت الله طالقانی به گروه متحصنین می پیوندد. اسامی جمعی از متحصنین که در ساعات اول به مسجد دانشگاه آمده بودند به این شرح است: شهید مطهری، یوسف صائمی، حسینعلی منتظری، محفوظی، طاهری اصفهانی، محمد علی جنتی، مهدی ربانی، محمد علی شرعی، فاضل موحّد، حسین راستی، محمد مومن،^(۸) مهدی کروبی، غلامعباس توسلی، حیدری و... است. در روز نهم بهمن ماه (روز دوم تخصن) بختیار نخست وزیر موقت اعلام می کند، فرودگاه مهرآباد امروز باز خواهد شد و هیچ ممانعتی برای بازگشت حضرت آیت الله خمینی به عمل نخواهد آمد.^(۹) تعداد روحانیون تا ظهر دوشنبه نهم بهمن از چهارصد نفر تجاوز کرد. تلاوت و ترجمه آیات قرآن مجید و سخنرانی شخصیت های مذهبی سیاسی از جمله برنامه های متحصنان در مسجد دانشگاه است. به تبع متحصنان مسجد دانشگاه تهران، جمعی از اساتید و فضایی حوزه علمیه قم در مسجد اعظم این شهر در روز نهم بهمن به عنوان اعتراض به ممانعت از ورود امام خمینی متحصن شدند. در پی این تخصن هزاران نفر از محصلین علوم دینی و طبقات مردم به متحصنین مسجد اعظم قم پیوستند.^(۱۰) آیت الله گلپایگانی و آیت الله مرعشی نجفی از جمله دیگر کسانی اند که به این تخصن پیوسته اند.^(۱۱) همچنین در همین روز جامعه معلمان اصفهان و قم که در حسینیه اصفهانی ها تخصن کرده بودند، به تخصن دانشگاه تهران پیوستند.^(۱۲) در روز دهم بهمن تخصن روحانیون در مسجد دانشگاه گسترش یافت و نزدیک به دو هزار نفر رسیدند. در صبح همین روز فرودگاه مهرآباد و سایر فرودگاه های کشور باز شد. اعلام شد باز بودن فرودگاه از سپیده دم تا غروب آفتاب ادامه دارد، ولی ساعات شب فرودگاه تعطیل می شود.^(۱۳) در تبریز دانشگاهیان تبریز از روز ده بهمن به عنوان همبستگی با متحصنین دانشگاه تهران در محوطه دانشگاه متحصن شدند.^(۱۴) از ساعت چهار

۱- سپهر، پنجشنبه پنجم بهمن ۱۳۵۷، ص ۱. ۲- همان، ص ۲. ۳- باقر عاقلی، روزنامه تاریخ ایران (تهران: نشر گفتار، ۱۳۷۶) ج ۲، ص ۳۹۹. ۴- ایندگان، هشتم بهمن ۱۳۵۷، ص ۱. اقدام. ۵- اطلاعات، ۸ بهمن ۱۳۵۷، ص ۱. ۶- کیهان، ۸ بهمن ۱۳۵۷، ص ۱. ۷- همان. ۸- اطلاعات، یکشنبه ۸ بهمن ۱۳۵۷، ص ۱. ۹- اطلاعات، ۹ بهمن ۱۳۵۷، ص ۱. ۱۰- اطلاعات، ۱۱ بهمن ۱۳۵۷، ص ۲. ۱۱- اطلاعات، ۱۱ بهمن ۱۳۵۷، ص ۲. ۱۲- کیهان، ۱۱ بهمن ۱۳۵۷، ص ۲. ۱۳- باقر عاقلی، روزنامه تاریخ ایران (تهران: نشر گفتار، ۱۳۷۶) ج ۲، ص ۴۰۲. ۱۴- اطلاعات، ۱۰ بهمن ۱۳۵۷، ص ۲. در مسجد دانشگاه تهران حکم تخصن نموده...

موج همبستگی با روحانیون مبارز متحصن



صادرات ایران، اهالی شهرستان ابهر، جامعه مالی کارکنان مؤسسه تحقیقات و برنامه ریزی علمی و آموزشی، انجمن اسلامی مدد کاران اجتماعی ایران، کارمندان و کارگران کارخانه سیمان آبیگ، دانشجویان، کارکنان و استادان دانشکده مخابرات، انستیتو پاستور ایران، کارکنان وزارت امور اقتصادی و دارایی.

هر یک از بیانیه‌های گروه‌های فوق الذکر زوایای گوناگونی از تحصن را نشان می‌دهد. در بیانیه انجمن اسلامی معلمان ایران آمده است: «... همبستگی خود را با روحانیون مبارز و دلیر ایران که در مسجد دانشگاه متحصن شده‌اند و همچنین با جامعه معلمان اصفهان و قم که در حسینیه اصفهانی‌ها تحصن کرده‌اند اعلام می‌داریم و از تاریخ ۵۷/۱۱/۹ تحصن خود را در دانشگاه تهران شروع می‌کنیم.»^(۱۷) در بیانیه سازمان ملی دانشگاهیان (دانشگاه تهران) ذکر شده است: «... روحانیت مترقی در طول مبارزات ضد استبدادی و ضد استعماری ملت ایران همواره و همیشه نقش تعیین کننده‌ای داشته است. اینک در آستانه ورود رهبر عالی قدر انقلاب مردم ایران حضرت آیت ا... العظمی خمینی برای اعتراض به دسایس مذبحخانه دستگاه ضد مردمی حاکم در جلوگیری از ورود ایشان جامعه روحانیت مبارز در مسجد دانشگاه تهران تحصن اعلام کرده است، پشتیبانی کامل خود را از خواست روحانیون متحصن ابراز می‌کند و انتخاب دانشگاه را به عنوان محل این تحصن نشانه دیگری از همبستگی همه قشرهای مردم ایران در تحقق هدف‌های انقلاب بزرگ ملت ایران می‌داند.»^(۱۸)

در پیام آیت ا... العظمی گلپایگانی که در این نشریه درج گردید، آمده است: «تحصن آقایان [روحانیون] در مسجد دانشگاه که به عنوان اعتراض به بستن فرودگاه و اعمال دیگر ضد آزادی و حقوق انسانی دولت غیر قانونی صورت گرفته و بر تجلی رشد دینی و اتحاد و ارتباط معنوی حوزه‌های علمی اسلامی و علمای اعلام با دانشگاهیان افزوده، حائز اهمیت و قابل تقدیر است.»^(۱۹)

هیچکس از ما نمی‌دانست

کز کدامین لحظه شب کرده بود این باد برف آغاز
هم نمی‌دانست کاین راه خم اندر خم
به کجامان می‌کشاند باز.^(۲۰)

آیت ا... العظمی گلپایگانی به متحصنین، مقاله‌ای تحت عنوان "شب تحصن" و بالاخره پیام‌ها و بیانیه‌های همبستگی (که بیشترین حجم نشریه را در بر گرفته) می‌باشد. مورد اخیر شامل بیانیه‌ها و پیام‌هایی است که به دفتر تحصن رسیده. صادر کنندگان این بیانیه‌ها و پیام‌ها عبارتند از:

کانون فرهنگی نهضت اسلامی ایران، سندیکای مشترک کارکنان صنعت نفت، سازمان ملی پزشکان و دندانپزشکان ایران، جامعه کارکنان مبارز وزارت اطلاعات و جهانگردی، دانشجویان مدرسه عالی ادبیات و زبان‌های خارجی، سازمان ملی دانشگاهیان ایران (دانشگاه صنعتی تهران)، کارکنان کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، کارکنان گمرک ایران، کارکنان هواپیمایی ملی ایران (هما)، شورای هماهنگی استادان و کارکنان دانشکده علوم دانشگاه تهران، هیئت علمییه شهرستان قزوین، کارکنان زحمت کش و متحصن اوقاف کشور، حضرت آیت الله شیرازی (تنگراف از مشهد)، کارکنان وزارت راه و ترابری و سازمان‌های وابسته، درجه داران چترباز، جامعه بازرگانان، اصناف و پیشه‌وران، کارکنان وزارت مسکن و شهرسازی، کانون مستقل معلمان تهران، شهرداری‌های احال آباد، جامعه معلمان کرج، جامعه کارکنان مبارز وزارت امور خارجه، شورای هماهنگی سازمان‌های دولتی و ملی، آیت ا... حاج شیخ علی اصغر صالحی کرمانی، انجمن اسلامی معلمان ایران، سازمان ملی دانشگاهیان (دانشگاه تهران)، سندیکای نویسندگان مطبوعات [آقایان سفری (دبیر) خوانساری (رئیس) مالکی (عضو هیئت مدیره) هاتفی (سر دبیر کیهان) ناظری (مفسر و نویسنده اطلاعات) خوشخو (عضو هیئت مدیره)]، کانون نشر حقایق اسلامی (مشهد)، کمیته مخفی مشترک افسران جزء (رده ستوان سومی تا سروانی)، دانشگاه دختران ایران، اصناف و پیشه‌وران کرج، رانندگان تاکسی و کرایه‌های تهران و حومه، کوثر (نشریه انجمن اسلامی دانشجویان ایران و هند)، کمیته دانشجویان استان بلوچستان، کمیته همبستگی کارکنان سازمان مسکن، ۱۱۵ تن از دانشجویان سرباز در هنگ سپاهیان انقلاب در عباس آباد، جامعه معلمان استاد یزد، کارمندان غیر نظامی سازمان جغرافیایی کشور (وابسته به وزارت جنگ)، بیمارستان توان بخشی شفایحیائیان، جامعه کارکنان نخست‌وزیری، کارکنان صندوق حمایت

بعد از ظهر همین روز در مسجد حاج آقا صابر اراک جامعه روحانیت اراک وعده‌ای از مردم اراک در طی بیانیه‌ای تا بازگشت امام خمینی به وطن به تحصن نشستند.^(۱۵)

به نظر نمی‌رسد تحصن در روز دهم بهمن ماه پایان یافته باشد، زیرا خبرش در هیچ روزنامه‌ای منتشر نمی‌شود، بلکه برعکس مطبوعات بیشتر تمایل دارند تا خبر تحصن در دانشگاه تهران و سایر شهرستان‌ها را تا روز یازدهم بهمن کش بدهند. این تحصن که نقطه عطفی در پیروزی انقلاب اسلامی ایران است، با بست نشینی روحانیون آغاز، و سپس بایوسن دیگر قشرهای دانشجویان، دانشگاهیان، کارگران، فرهنگیان، روستائیان، پیشه‌وران و کارمندان^(۱۶) به تحصن و با عقب نشینی بختیار، به پیروزی رسید. فرودگاه مهرآباد از صبح تا ساعت یازده شب به مناسبت فرود آمدن هواپیمای حضرت امام به روی سایر هواپیماها بسته شد و فرماندار نظامی تهران اجتماعات را به مناسبت ورود امام به ایران سه روز آزاد اعلام کرد و امام خمینی ساعت ۳/۳۰ بعد از نیمه شب به وقت تهران مورخ ۵۷/۱۱/۱۱.

با یک جمبو جت به طرف تهران پرواز می‌کنند. مدت زمان تحصن به گفته برخی از حاضرین در تحصن سه روز، آغاز تحصن ۵۷/۱۱/۸ و پایانش ۵۷/۱۱/۱۰ است؛ اما روز یازدهم بهمن، نشریه تحصن از روحانیون متحصن مسجد دانشگاه تهران منتشر می‌گردد و ردپایی از پایان تحصن در آن دیده نمی‌شود. باقر عاقلی در روز شمار تاریخ پایان تحصن را دوازدهم بهمن اعلام می‌کند. به گفته علی آل بویه یکی از روحانیون متحصن (معاون فنی کتابخانه مجلس شورای اسلامی، پایان تحصن روز دوازدهم همزمان با ورود امام بود، چون در برنامه استقبال قرار بود امام ابتدا به روحانیون متحصن بیوندند و سپس به بهشت زهرا بروند، اما سیل جمعیت برنامه را تغییر داد و امام مستقیماً از فرودگاه به بهشت زهرا می‌روند. ایشان مدت زمان تحصن را پنج روز بیان می‌کند.

تحصن (نشریه روحانیون متحصن در مسجد دانشگاه تهران)

"تحصن" نشریه نویافته‌ای است که روحانیون متحصن در مسجد دانشگاه تهران آن را انتشار دادند. گرچه این نشریه در یک چنین سه روزه و عمر یک شماره‌ای به حیات مطبوعاتی کوتاهش پایان داد، اما به نظر می‌رسد معرفی‌اش در تاریخ نگاری انقلاب اسلامی ایران موثر واقع گردد، زیرا نخستین سند رسمی مکتوب و مدون در موضوع روحانیون متحصن در دانشگاه تهران است.

تحصن، شبه روزنامه‌ای است به قطع رحلی، بدون مجوز و بدون درج نام مدیران نشریه و یا اعضای هیئت تحریریه. تاریخ نشر آن چهارشنبه یازدهم بهمن ماه ۱۳۵۷ برابر با دوم ربیع الاول ۱۳۹۹ است. در پایان صفحه آخر نوشته شده: «بقیه در شماره آینده». اما به نظر می‌رسد شماره دیگری از آن منتشر نشده است. به نظر می‌رسد ناشر آن کمیته استقبال از امام باشد؛ گمان دیگر بر آنست روزنامه نگاران متحصن آن را منتشر نمودند. مطالب نشریه شامل: یک سرمقاله با عنوان گامی دیگر... بیانیه‌های شماره‌های یک تا پنج متحصنین، پیام